

УДК [811.161.2+811.161.3]’04’246.3

**МЕТОДИКА ПЕРАКЛАДУ ТЭКСТУ ПРЫ ВЫВУЧЭННІ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ
ДЛЯ СТУДЭНТАЎ ІНЖЫНЕРНЫХ СПЕЦЫЯЛЬНАСЦЕЙ****Мантур А.Я.**

БДАГУ, г. Мінск, Республика Беларусь

Пераклад тэксту з рускай мовы на беларускую разглядаецца як від работы па развіцці звязнага маўлення, заснаваны на стварэнні студэнтамі інжынерных спецыяльнасцей тэксту на аснове прапанаванага сродкамі беларускай мовы. У працэсе перакладу замацоўваюцца і актывізуюцца атрыманыя веды, параўноўваюцца факты і з’явы рускай і беларускай моў, развіваецца маўленчая мабільнасць навучэнцаў.

Пераклад у навучанні беларускай мовы выступае ў дзвюх асноўных функцыях:

1) як сродак навучання, які дазваляе засвоіць мову на ўсіх яе ўзроўнях;

2) як мэта навучання – “навучыць перакладаць і карыстацца перакладам у працэсе моўных зносін для забеспячэння сацыяльна-культурных патрэб, бо нават у межах адной дзяржавы (шматнацыянальнай) пераклад – гэта неад’емны кампанент у сістэме камунікацыі” [4, с. 15].

Пераклад – гэта комплексны працэс. Для правільнай і дакладнай перадачы думкі арыгінала патрэбна не толькі знайсці ў мове перакладу адпаведныя словы, але і даць ім адпаведную граматычную форму. Нельга забываць і пра стылістычныя фактары. Іх таксама патрэбна ўлічваць пры перакладзе. Перакладзі – гэта значыць перадаць правільна і поўна сродкамі адной мовы тое, што ўжо перададзена раней сродкамі іншай мовы [3, с. 55].

Большасць лінгвістаў адзначаюць, што для паспяховай працы пры перакладзе тэксту на практычных занятках па беларускай мове навучэнцы павінны ведаць гатовыя перакладчыцкія адпаведнікі, сінанімічныя рады слоў і ўмець карыстацца імі, валодаць асноўнымі прыёмамі перакладу.

Любая мова, у прынцыпе, можа намінаваць любое паняцце, адсутнасць жа ў слоўнікавым складзе спецыяльнага абазначэння для якога-небудзь паняцця ў выглядзе слова і словазлучэння зусім не азначае немагчымасці выразіць яго сродкамі канкрэтнай мовы. Калі ж у тэксце па спецыяльнасці трапляецца моўная адзінка, сэнс якой цяжка высветліць, яе лексічнае значэнне часта падказваецца кантэкстуальна [4, с. 36].

Параўнальны аналіз арыгінальных і перакладных тэкстаў дае магчымасць падзяліць усе прыёмы перакладу на два віды: падстаноўкі і трансфармацыі. Прыём перакладу, які заснаваны на максімальна магчымым сэнсава структурным паралелізме мовы арыгінала і мовы перакладу, называюць **падстаноўкамі** (*двигатель – рухавік, мощность – магутнасць, напряжение – напружанне, полезный – карысны і інш.*). **Трансфармацыйныя адпаведнікі** – семантычна тоесныя адзінкі, утвораныя шляхам пераўтварэння лексем арыгінала на розных структурных узроўнях (*небезынтересный – даволі цікавы, подсолнечное масло – алей, свариваемые материалы – матэрыялы, якія зварваюцца і інш.*).

Іншымі словамі, з падстаноўкамі мы маем справу, калі перакладаем слова ў слова, радок у радок, толькі падстаўляючы замест слоў і спалучэнняў адной мовы словы і спалучэнні другой мовы, а пры трансфармацыях тэкст перакладу ў пэўнай ступені адрозніваецца ад тэксту арыгінала.

Падзел прыёмаў перакладу на падстаноўкі і трансфармацыі заснаваны на наяўнасці (або адсутнасці) у абедзвюх мовах так званых моўных паралеляў. Такія паралелі існуюць паміж любой парай моў, бо калі б іх не было зусім, то пераклад з адной мовы на іншую быў бы немагчымы.

Студэнты павінны ведаць і тое, што пераклад тэкстаў розных стыляў, тыпаў і жанраў мае сваю спецыфіку. Пераклад тэксту навуковага стылю павінен дакладна перадаваць тэрміналогію, лагічную структуру арыгінала. Пры перакладзе тэксту афіцыйна-дзелавога стылю захоўваецца яго форма і афіцыйны характар. Публіцыстычны тэкст павінен захоўваць лагічнасць думкі і эмацыянальнасць выкладу. Пры перакладзе ўрыўкаў мастацкага стылю павінен быць захаваны эстэтычны эфект і агульны настрой тэксту.

З улікам правілаў, устаноў і вызначэння дзеяння ўсіх літаратурных нормаў, якія вызначаюць беларускую мову, пры перакладзе навукова-тэхнічных тэкстаў трэба ўлічваць агульныя рэкамендацыі:

- 1) тэрміны павінны адпавядаць ДАСТУ (Дзяржаўнаму стандарту) і літаратурнай норме;
- 2) неабходна пазбягаць выкарыстання сінанімічных тэрмінаў;
- 3) у арыгінальным напісанні пакідаюцца наменклатура і назвы на лацінскай мове;
- 4) абрэвіатуры расшыфроўваюцца і перакладаюцца цалкам; не дапускаецца адвольнага скарачэння тэрмінаў;
- 5) пры апісанні работ, сістэм і абсталявання, працэсаў і інш. выкарыстоўваюцца дзеясловы ў форме цяперашняга часу, які ў навуцы мае значэнне безадноснага часу;
- 6) адзінкі вымярэння пасля лікавай велічыні пішуцца ў агульнапрынятым скарачэнным выглядзе і аддзяляюцца ад лічбы прабелам;
- 7) кропка ў загаловах і назвах табліц не ставіцца;
- 8) калі элементы пераліку абазначаны арабскай лічбай з кропкай, кожны элемент павінен пачынацца з вялікай літары (у астатніх выпадках элемент можа пачынацца як з вялікай, так і з малой);
- 9) паміж элементамі пераліку ставяць (акрамя апошняга абзаца) кропку з коскай, калі элементы пачынаюцца з малой літары.
- 10) вельмі важна ведаць асноўныя асаблівасці беларускай мовы на розных моўных узроўнях у параўнанні з рускай мовай, каб папярэдзіць шэраг памылак, як правіла, абумоўленых пры перакладзе з рускай мовы на беларускую.

Такім чынам, перш чым рабіць пераклад на беларускую мову, неабходна прачытаць тэкст цалкам на рускай мове. Трэба добра ведаць змест, сюжэт, структуру тэксту. Толькі ў такім выпадку атрымаецца асэнсаваны пераклад з рускай мовы на беларускую [1, с. 72 – 73].

Літаратура

1. Буракова М.У. Тэхнічная тэрміналогія: вучэбны дапаможнік. – Мінск, 2016.
2. Лапкоўская А.М. Беларуская мова (прафесійная лексіка): вучэбны дапаможнік для студэнтаў. – Гродна, 2009.
3. Мантур А.Я. Аўтарскія неалагізмы і іх рускамоўныя перакладныя эквіваленты (на матэрыяле беларускай паэзіі ХХ пачатку ХХІ ст.) // Весн. БДУ. Сер. 4, Філалогія. Журналістыка. Педагогіка. 2016. №3. – С. 54 – 60.
4. Мантур А.Я. Лексіка-стылістычныя мадыфікацыі індывідуальна-аўтарскіх неалагізмаў // Роднае слова. 2017. № 3. – С. 36 – 39.
5. Мартынкевіч С.В. Методыка выкладання беларускай мовы. – Віцебск, 2011.

УДК378.147

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ КУЛЬТУРЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ИНОЯЗЫЧНОЙ КОММУНИКАЦИИ СПЕЦИАЛИСТА АГРОТЕХНИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ

Мисюк С.В., Любочко И.А.

БГАТУ, г. Минск, Республика Беларусь

В условиях развития социально-экономических отношений, расширения международного сотрудничества Республики Беларусь с другими странами, большое значение уделяется повышению качества подготовки будущих специалистов АПК. Заказ на формирование современного инженера определяется возросшими объективными требованиями и качественными характеристиками личности и деятельности. Как профессионал будущий специалист агротехнического профиля должен обладать рядом психологических характеристик и личностных черт, соответствующих его деятельности, в том числе и культурой профессиональной иноязычной коммуникации.